

HET GEBRUIK VAN WATER OP INTERNATIONAAL VLAK

J.G. LAMMERS
Ministerie van Buitenlandse Zaken
Afdeling Jura
Nederland

Water in zijn diverse verschijningsvormen en als voorwerp van de zogenaamde hydrologische cyclus stoort zich zoals bekend niet aan de door de mens gestelde politieke grenzen. In toenemende mate is het gebruik van water daarmee een aangelegenheid geworden met een internationale dimensie. In vele delen van de wereld speelt vooral het probleem van de schaarste aan water: men denke aan de Colorado rivier of de Rio Grande tussen Mexico en de Verenigde Staten, de Ganges rivier tussen India en Bangladesh, de Nijl tussen Egypte en Soedan, de Mekong in Zuid-Oost Azië, de Jordaan/Yarmuk tussen Israël, Syrië en Jordanië, de Eufhraat tussen Turkije, Syrië en Irak, etc. Bij een aantal rivieren bestaat voorts het probleem van geregeld terugkerende overstromingen en de noodzaak van stroomregulering, terwijl verder vooral geïndustrialiseerde landen in toenemende mate zijn geconfronteerd met het probleem van de verontreiniging van het water (Rijn, Maas, Schelde, Donau, de Great Lakes tussen Canada en de Verenigde Staten, etc.).

Het wordt steeds duidelijker dat de mogelijkheden tot het gebruik van water hun begrenzing vinden of zullen vinden in het beleid of het ontbreken daarvan dat in andere landen met betrekking tot het gebruik van water wordt gevoerd. De vraag die dan ook als vanzelf rijst is of er nog enige juridische beperkingen bestaan op activiteiten in landen die nadelige gevolgen kunnen hebben voor het gebruik van het water in andere landen en, zo ja, waar die beperkingen dan kunnen worden gevonden en voor wie die beperkingen dan gelden.

Beperkingen op het gebruik van water - voor zover dat nadelige grensoverschrijdende gevolgen heeft - treft men in de eerste plaats aan in het *volkenrecht*, ook wel *internationaal publiekrecht* genoemd, dat van toepassing is op de rechtsbetrekkingen tussen alle staten. Daarnaast bestaat voor de lidstaten van de Europese Unie gebon-

denheid aan een toenemend aantal richtlijnen welke deel uitmaken van het *Europese (milieu)recht*. Tenslotte kan nog worden gedacht aan de toepassing van regels van *nationaal civiel, administratief of zelfs strafrecht* op gevallen van watergebruik of -misbruik waardoor grensoverschrijdend nadeel wordt toegebracht.

Wij zullen ons hieronder, gezien het korte bestek van deze bijdrage, evenwel moeten beperken tot een discussie van de volkenrechtelijke en Europeesrechtelijke aspecten van het gebruik van het water van internationale waterlopen.

Betrekkingen tussen staten worden vooral beheerst door het volkenrecht. Het is met name in dat rechtsstelsel dat men moet zoeken naar regels en beginselen die betrekking hebben op het gebruik van het water van internationale waterlopen.

Onderscheid wordt daarbij over het algemeen gemaakt tussen zogenaamd geschreven volkenrecht enerzijds en ongeschreven algemeen volkenrecht anderzijds. Het geschreven volkenrecht bestaat uit verdragen die staten met elkaar hebben gesloten en uit besluiten die door publiekrechtelijke internationale organisaties zijn aangenomen. Het ongeschreven algemeen volkenrecht bestaat uit de regels van het zogenaamde volkenrechtelijk gewoonterecht alsmede uit de algemeen erkende beginselen van volkenrecht. De regels van het volkenrechtelijk gewoonterecht zijn regels die ontstaan zijn uit een algemene consistente praktijk van staten welke door staten ook als rechtens verplicht beschouwd wordt. Met andere woorden naast de algemene consistente praktijk van staten moet er bij die staten ook sprake zijn van een zogenaamde *opinio juris*. De algemeen erkende rechtsbeginselen kan men ruwweg onderscheiden in twee groepen naar gelang de beginselen hun oorsprong vinden in het *nationale* recht van staten (dat wil zeggen wetgeving en/of rechtspraak) dan wel op interstatelijk niveau, bijvoorbeeld tot stand

zijn gekomen in het kader van een internationale organisatie of tijdens een internationale conferentie, dan wel door abstractie kunnen worden afgeleid uit meer specifieke volkenrechtsregels die betrekking hebben op soortgelijke situaties.

Bij problemen tussen staten over het gebruik van het water van internationale waterlopen zal men in eerste instantie moeten nagaan of tussen de betreffende oeverstaten geen regels van geschreven volkenrecht tot stand zijn gekomen. Het ongeschreven volkenrecht geldt immers over het algemeen slechts voor zover tussen partijen geen - veelal meer specifieke - vormen van geschreven volkenrecht van toepassing zijn. Is ten aanzien van het gebruik van het water van een bepaalde internationale waterloop of ten aanzien van een bepaald aspect van dat gebruik geen verdrag tot stand gekomen tussen de betreffende oeverstaten of een bindend besluit van een internationale organisatie, dan zullen waterkwesties worden beoordeeld aan de hand van regels of beginselen van het ongeschreven volkenrecht.

Door de Commissie voor Internationaal Recht van de Verenigde Naties - welke bestaat uit 34 door de Algemene Vergadering van de VN aangewezen eminente volkenrechtsexperts die op persoonlijke titel werken - wordt al bijna twee decennia gewerkt aan een codificatie van de zogenaamde *Law of the Non-navigational Uses of International Watercourses*.

In de door de Commissie voor Internationaal Recht in 1991 in eerste lezing aanvaarde ontwerp-artikelen (zie UN Doc. A/CN.4/L.463/Add.4 van 8 juli 1991) wordt een aantal regels en beginselen voor het gebruik van het water van internationale waterlopen geformuleerd welke groten-deels kunnen worden beschouwd als een betrouwbare weergave van geldende regels en beginselen van volkenrecht. Voorop staat in ontwerp-artikel 5(1) het *begin-sel*

van billijk en redelijk gebruik van het water van een internationale waterloop dat als volgt wordt omschreven:

"1. Watercourse States shall in their respective territories utilize an international watercourse in an equitable and reasonable manner. In particular, an international watercourse shall be used and developed by watercourse States with a view to attaining optimal utilization thereof and benefits therefrom consistent with adequate protection of the watercourse."

Dit uiterst algemene beginsel wordt in ontwerp-artikel 6 verder uitgewerkt doordat - niet limitatief - een aantal factoren en omstandigheden worden genoemd waarmee bij de vaststelling van wat een billijk en redelijk gebruik vormt, rekening moet worden gehouden. Ontwerp-artikel 6 bepaalt daaromtrent het volgende:

Article 6. Factors relevant to equitable and reasonable utilization

1. Utilization of an international watercourse in an equitable and reasonable manner within the meaning of article 5 requires taking into account all relevant factors and circumstances including:

- (a) geographic, hydrographic, hydrological, climatic, ecological and other factors of a natural character;
- (b) the social and economic needs of the watercourse States concerned;
- (c) the effects of the use or uses of the watercourse in one watercourse State on other watercourse States;
- (d) existing and potential uses of the watercourse;
- (e) conservation, protection, development and economy of use of the water resources of the watercourse and the costs of measures taken to that effect;
- (f) the availability of alternatives, of corresponding value, to a particular planned or existing use.

2. In the application of article 5 or paragraph 1 of this article, watercourse States concerned shall, when the need arises, enter into consultations in a spirit of cooperation.

Het in de ontwerp-artikelen 5 en 6 vervatte en nader uitgewerkte beginsel van billijk en redelijk gebruik moet in samenhang worden gelezen met de in ontwerp-artikel 7 neergelegde *verplichting geen aanmerkelijke schade te veroorzaken* ("Watercourse States shall utilize an international watercourse in such a manner as not to cause appreciable harm to other watercourse States"). De relatie tussen het zogenaamde beginsel van billijk en redelijk gebruik en het geen aanmerkelijke schade-beginsel heeft binnen de Commissie voor Internationaal Recht tot uitvoerige discussies aanleiding gegeven en lijkt, althans in dit stadium, te zijn beslecht in die zin dat het geen aanmerkelijke schade-beginsel de werking van het beginsel van billijk en redelijk gebruik nader begrenst; zulks in tegenstelling tot de gedachte dat het niet toebrengen van aanmerkelijke schade slechts moet worden beschouwd als één van de factoren bij toepassing van het beginsel van billijk en redelijk gebruik van het water.

Naast de in de ontwerp-artikelen 5-7 vervatte *materiële* beginselen inzake het gebruik van het water van internationale waterlopen, noemt ontwerp-artikel 8 ook nog de *algemene verplichting voor de oeverstaten tot samenwerking* ("Watercourse States shall cooperate on the basis of sovereign equality, territorial integrity and mutual benefit in order to attain optimal utilization and adequate protection of an international watercourse"). Bij dit alles geldt voorts als uitgangspunt dat "No use of an international watercourse enjoys inherent priority over other uses" (ontwerp-artikel 10(1)).

Terwijl de voorgaande beginselen het gebruik van het water van een internationale waterloop *in het algemeen* betreffen, bevat ontwerp-artikel 21(2)-(3) nog regels die meer specifiek op waterverontreiniging betrekking hebben.

Article 21. Prevention, reduction and control of pollution

2. Watercourse States shall, individually or jointly, prevent, reduce and control pollution of an international watercourse that may cause appreciable harm to other watercourse States or to their environment, including harm to human health or safety, to the use of the waters for any beneficial purpose or to the living resources of the watercourse. Watercourse States shall take steps to harmonize their policies in this connection.

3. Watercourse States shall, at the request of any of them, consult with a view to establishing lists of substances, the introduction of which into the waters of an international watercourse is to be prohibited, limited, investigated or monitored.

Het feit dat geen "appreciable harm" in de zin van geen aanmerkelijke schade mag worden toegebracht, impliceert dat toch nog wel enige zij het geringe schade mag worden toegebracht. Inderdaad, een meer stringente norm (dat wil zeggen in het geheel geen schade toebrengen) zou de gebruiksmogelijkheden van het water voor stroomopwaarts gelegen oeverstaten te veel beperken en niet verenigbaar zijn met het feit dat ook zij voordelen moeten kunnen putten uit de binnen hun gebied gelegen waterlopen.

De verplichting tot voorkomen van het toebrengen van aanmerkelijke schade aan andere oeverstaten vormt een zogenaamde "due diligence" verplichting en niet een garantie- of resultaatsverplichting. Met andere woorden *niet het enkele feit* dat door het gebruik van het water of door de verontreiniging daarvan in het gebied van een bepaalde oeverstaat aanmerkelijke schade wordt toegebracht binnen het gebied van een andere oeverstaat is voldoende om van een schending van een volkenrechtelijke verplichting door de eerstgenoemde oeverstaat te kunnen spreken. Van dat laatste is alleen sprake wanneer die oeverstaat onzorgvuldigheid kan worden verweten, dat wil zeggen die oeverstaat niet geacht kan worden een doelmatig gebruik te hebben gemaakt van de hem ten dienste staande kennis en middelen of van kennis en middelen waarover hij had behoren te beschikken.

De verplichting "due diligence" te betrachten om aanmerkelijke grensoverschrijdende schade te voorkomen impliceert ook een verplichting activiteiten te voorkomen of tegen te gaan die een aanmerkelijk risico voor het ontstaan van aanmerkelijke schade met zich meebrengen.

Het is dan ook vanuit dat perspectief dat thans algemeen wordt aangenomen dat oeverstaten, die voornemens zijn activiteiten in hun gebied te ondernemen of toe te staan die *mogelijke* aanmerkelijke schade in andere oeverstaten te weeg kunnen brengen, een verplichting hebben tot *notificeren* van dergelijke voorgenomen activiteiten, tot het *verschaffen van relevante gegevens*, alsmede tot het *aangaan van consultaties* met de oeverstaat die mogelijk aanmerkelijk nadeel van de geplande activiteiten zal lijden. Ook de ontwerp-artikelen van de Commissie voor Internationaal Recht inzake de *Law of the Non-navigational Uses of International Watercourses* bevatten daaromtrent bepalingen (artikelen 11-19) die het creëren van faits accomplis moeten voorkomen. In dit verband dient dan ook vermeld te worden het in februari 1991 te Espoo tot stand gekomen ECE Verdrag inzake milieu-effectrapportage in grensoverschrijdend verband (Ned. Tractatenblad 1991, no. 174).

Een nieuwe ontwikkeling in het internationale milieurecht vormt ook het zogenaamde "precautionary principle" of *voorzorgsprincipe*. In beginsel 15 van de tijdens de in juni 1992 te Rio de Janeiro gehouden VN Conferentie voor Milieu en Ontwikkeling aangenomen Rio-Verklaring inzake Milieu en Ontwikkeling (UN Doc. A/CONF.151/26 (Vol. I) van 12 augustus 1992, p. 8) is dit beginsel als volgt verwoord:

"In order to protect the environment, the precautionary approach shall be widely applied by States according to their capabilities. Where there are threats of serious or irreversible damage, lack of full scientific certainty shall not be used as a reason for postponing cost-effective measures to prevent environmental degradation."

Dit belangrijke nieuwe beginsel moet uitkomst brengen in gevallen waarin voor ernstige of onomkeerbare schade wordt gevreesd, maar nog niet een (volledig) sluitend wetenschappelijk bewijs kan worden geleverd dat bepaalde activiteiten dergelijke schade zullen doen ontstaan of daartoe een aanmerkelijk risico zullen scheppen.

In de eerder genoemde Rio-Verklaring inzake Milieu en Ontwikkeling is voorts in beginsel 18 nog een verplichting voor staten - en dus ook oeverstaten van internationale rivieren - opgenomen onmiddellijk andere staten *op de hoogte te stellen van natuurrampen of andere noodsituaties* die waarschijnlijk plotselinge schadelijke gevolgen zullen te weeg brengen voor het milieu van die oeverstaten. Men denke hierbij bijvoorbeeld aan de bekende Sandoz-affaire bij de Rijn.

Zoals gezegd gelden de regels en beginselen van algemeen volkenrecht slechts voor

zover tussen oeverstaten geen verdragsregelingen of hen bindende besluiten van internationale organisaties tot stand zijn gekomen. In het verleden zijn talloze waterverdragen tot stand gekomen van zeer uiteenlopende reikwijdte - zowel geografisch als inhoudelijk. (Zie bijvoorbeeld de waterverdragen genoemd in UN Doc. ST/LEG/SER.B/12 Legislative Texts and Treaty Provisions concerning Utilization of International Rivers for Other Purposes than Navigation (New York: United Nations) en UN Doc A/5409 Legal Problems relating to Utilization and Use of International Rivers. Report of the Secretary-General. Vols I-III, 15 April 1963.)

Het zou te ver voeren hier ook maar enigmatische op al deze verdragen in te gaan. Een uitzondering dient evenwel te worden gemaakt voor de recentelijk in het kader van de Economische Commissie voor Europa van de Verenigde Naties in 1992 tot stand gekomen Verdrag inzake de bescherming en het gebruik van grensoverschrijdende waterlopen en internationale meren (Ned. Tractatenblad 1992, no. 199). Het verdrag is opmerkelijk alleen al vanwege het feit dat het gesloten is door een groot aantal landen en dus niet zoals vrijwel alle andere waterverdragen beperkt is tot (delen van) een of enkele waterlopen tussen meestal slechts twee landen. Volgens artikel 2(5) van het verdrag dienen de landen die daarbij partij zijn zich bij het nemen van maatregelen te laten leiden door het reeds eerder genoemde voorzorgsprincipe, het de-vervuiler-betaalt-principe en het principe dat de watervoorkomens op zodanige wijze dienen te worden beheerd dat aan de behoeften van de huidige generatie kan worden voldaan zonder de mogelijkheid van toekomstige generaties in gevaar te brengen in hun eigen behoeften te voorzien. De verdragspartijen dienen voorts alle passende maatregelen te nemen:

- a. *ter voorkoming, beheersing en vermindering van waterverontreiniging die grensoverschrijdende effecten heeft of waarschijnlijk zal hebben;*
- b. *om te waarborgen dat bij het gebruik van grensoverschrijdende wateren wordt gestreefd naar een ecologisch verantwoord en rationeel waterbeheer, het behoud van watervoorkomens en de bescherming van het milieu;*
- c. *om te waarborgen dat grensoverschrijdende wateren worden gebruikt op redelijke en billijke wijze, waarbij met name rekening wordt gehouden met het feit dat zij grensoverschrijdend zijn, in het geval van activiteiten die grensoverschrijdende effecten hebben of waarschijnlijk zullen hebben;*
- d. *om het behoud en, waar nodig, het herstel van ecosystemen te waarborgen.* (cursivering door de auteur)

De maatregelen ter voorkoming of vermindering van waterverontreiniging dienen ook, waar mogelijk, *aan de bron* te worden genomen en mogen er niet toe leiden, direct of indirect, dat de verontreiniging naar andere compartimenten van het milieu wordt verplaatst (artikel 2(3) en (4)). Ter

voorkoming, beheersing en vermindering van grensoverschrijdende effecten dienen de verdragspartijen voorts meer in het bijzonder maatregelen te nemen ten einde te waarborgen dat:

- a. de emissie van verontreinigende stoffen wordt voorkomen, beheerst en vermindert aan de bron door de toepassing van, onder andere, technologie waarbij weinig of geen afval wordt geproduceerd;
- b. grensoverschrijdende wateren worden beschermd tegen verontreiniging vanuit puntbronnen door middel van vergunningverlening vooraf, door de bevoegde nationale autoriteiten, voor lozingen van afvalwater, en dat op de toegestane lozingen toezicht en controle wordt uitgeoefend;
- c. de in vergunningen vermelde emissiegrenswaarden voor lozingen van afvalwater worden gebaseerd op de beste beschikbare technologie voor het lozen van gevaarlijke stoffen;
- d. strengere maatregelen, die in sommige gevallen zelfs een verbod inhouden, worden opgelegd wanneer de kwaliteit van het ontvangende water of het ecosysteem dit vereist;
- e. stedelijk afvalwater ten minste biologische of gelijkwaardige behandeling ondergaat, waar nodig volgens een geselecteerde aanpak;
- f. passende maatregelen worden genomen, zoals toepassing van de meest beschikbare technologie, ten einde de toevoer van nutriënten vanuit industriële en stedelijke bronnen te verminderen;
- g. de nodige maatregelen en de best milieuvriendelijke handelwijze worden ontwikkeld en toegepast voor het verminderen van de toevoer van nutriënten en gevaarlijke stoffen uit diffuse bronnen, met name waar de voornaamste bron de landbouw is (richtlijnen voor het ontwikkelen van de best milieuvriendelijke handelwijze worden gegeven in Bijlage II bij dit Verdrag);
- h. milieu-effectrapportage en andere beoordelingsmethoden worden gehanteerd;
- i. duurzaam beheer van watervoorkomens, met inbegrip van de toepassing van de ecosysteembenadering, wordt bevorderd;
- j. rampenbestrijdingsplannen worden ontwikkeld;
- k. extra, specifieke maatregelen worden genomen om de verontreiniging van het grondwater te voorkomen;
- l. het risico van verontreiniging door calamiteuze ongevallen tot het minimum te beperken.

Met het oog op het voorgaande dient iedere verdragspartij *emissiegrenswaarden* vast te stellen voor lozingen vanuit puntbronnen in oppervlaktewateren *gebaseerd op de beste beschikbare technologie* (nader omschreven in Bijlage I van het verdrag), die specifiek van toepassing zijn op afzonderlijke industriële sectoren of industrieën waaruit gevaarlijke stoffen afkomstig zijn. Daarnaast dient iedere verdragspartij, waar passend, *doelstellingen voor de waterkwaliteit*

te formuleren en *waterkwaliteitsnormen* vast te stellen ten behoeve van de voorkoming of vermindering van grensoverschrijdende effecten. Algemene richtlijnen voor het uitwerken van die doelstellingen en normen worden gegeven in Bijlage III bij het verdrag.

Het verdrag bevat voorts nog een aantal voorschriften met betrekking tot te sluiten of aan te passen bilaterale en multilaterale overeenkomsten tussen oeverstaten, waarbij tevens moet worden voorzien in de instelling van gezamenlijke commissies die (volgens artikel 9(2)) onder meer de volgende taken zullen moeten hebben:

- a. het verzamelen, samenvoegen en evalueren van gegevens ten einde bronnen van verontreiniging te herkennen die waarschijnlijk grensoverschrijdende effecten zullen veroorzaken;
- b. het opstellen van gemeenschappelijke programma's voor het controleren van de waterkwaliteit en -kwantiteit;
- c. het inventariseren en het uitwisselen van informatie over de in het tweede lid, letter a, van dit artikel bedoelde bronnen van verontreiniging;
- d. het vaststellen van emissiegrenswaarden voor afvalwater en het evalueren van de doeltreffendheid van de handhavingsprogramma's;
- e. het uitwerken van gemeenschappelijke doelstellingen en normen betreffende de waterkwaliteit, rekening houdend met de bepalingen van artikel 3, derde lid, van dit Verdrag, en het voorstellen van passende maatregelen voor het behoud en, waar nodig, de verbetering van de bestaande waterkwaliteit;
- f. het ontwikkelen van op elkaar afgestemde actieprogramma's voor het verminderen van verontreinigingsvrachten vanuit zowel puntbronnen (bijvoorbeeld stedelijke en industriële bronnen) als diffuse bronnen (met name agrarische bronnen);
- g. het vaststellen van waarschuwings- en alarmprocedures;
- h. het dienen als forum voor de uitwisseling van informatie over bestaande en voorgenoemde vormen van watergebruik en desbetreffende voorzieningen die waarschijnlijk grensoverschrijdende effecten zullen hebben;
- i. het bevorderen van samenwerking en uitwisseling van informatie aangaande de beste beschikbare technologie in overeenstemming met de bepalingen van artikel 13 van dit Verdrag, alsmede het aanmoedigen van samenwerking in programma's voor wetenschappelijk onderzoek;
- j. het deelnemen aan de uitvoering van milieu-effectrapportages betreffende grensoverschrijdende wateren, in overeenstemming met de desbetreffende internationale regelingen.

Voorts treft men in het verdrag nog voorschriften aan over tussen oeverstaten te voeren overleg (artikel 10), gemeenschappelijke controle en beoordeling (artikel 11), gezamenlijke onderzoeks- en ontwikkelingswerkzaamheden (artikel 12), uitwisseling van informatie (artikel 13), waarschu-

wings- en alarmsystemen (artikel 14) en wederzijdse bijstand in geval van kritieke situaties.

Niet alleen het volkenrecht, geschreven of ongeschreven, is van belang voor het gebruik van water op het internationale vlak. Lidstaten van de Europese Unie zijn gebonden aan *richtlijnen* die door de *Raad van Ministers van de Europese Unie* zijn aangenomen en betrekking hebben op, althans relevant zijn voor, het gebruik van het water binnen de Europese Unie.

In de eerste plaats moet hier melding worden gemaakt van de in mei 1976 tot stand gekomen Richtlijn betreffende de verontreiniging veroorzaakt door bepaalde gevaarlijke stoffen die in het aquatisch milieu van de Gemeenschap worden geloosd (EG Pub.blad 1976, L 129). Deze richtlijn voorziet hoofdzakelijk in een kader voor verdere actie. Volgens de richtlijn zal de Raad van Ministers voor zogenaamde Lijst I- of Zwarte Lijst-stoffen bepaalde *grenswaarden* moeten vaststellen, die door de lidstaten niet mogen worden overschreden bij de vaststelling van *emissienormen* voor lozingen van dergelijke stoffen binnen het watermilieu van de Europese Unie. Met betrekking tot zogenaamde Lijst II- of Grijze Lijst-stoffen dienen de lidstaten nationale actieprogramma's op te stellen gericht op vermindering van waterverontreiniging met zulke stoffen, terwijl emissienormen voor de lozing van zulke stoffen moeten worden gebaseerd op *waterkwaliteitsdoelstellingen* voor de ontvangende wateren. Helaas blijkt met de voorbereiding en aanneming van

uitvoeringsrichtlijnen veel tijd te zijn gemoeid, onder andere omdat langdurige studies over de ecologische gevolgen van de stoffen moeten worden gemaakt alsmede over de technische en economische gevolgen van de te nemen maatregelen.

Zonder in detail te treden kan thans melding worden gemaakt van de totstandkoming van richtlijnen inzake grenswaarden en kwaliteitsdoelstellingen voor: kwiklozingen afkomstig van de sector electrolyse van alkalichloriden (Eur. Pub.blad 1982, L 81), lozingen van cadmium (Eur. Pub.blad 1983, L 291), kwiklozingen afkomstig van andere sectoren dan de electrolyse van alkalichloriden (Eur. Pub.blad 1984, L 74), lozing van hexachloorcyclohexaan (Eur. Pub.blad 1984, L 274), lozingen van onder Lijst I van de bijlage van Richtlijn 76/464/EEG vallende gevaarlijke stoffen met grenswaarden en waterkwaliteitsdoelstellingen voor tetrachloorkoolstof, DDT en pentachloorfenol (Eur. Pub.blad 1986, L 181), lozingen van aldrin, dieldrin, endrin en isodrin, en hexachloorbenzeen, hexachloorbutadeen en chloroform (Eur. Pub.blad 1988, L 158) en lozingen van 1,2-dichloorethaan, trichloorethyleen, perchloorethyleen en trichloorbenzeen (Eur. Pub.blad 1990, L 219).

Naast de zojuist genoemde richtlijnen die grenswaarden en waterkwaliteitsdoelstellingen voor *specifieke gevaarlijke stoffen* voorschrijven, heeft de Raad van Ministers van de Europese Unie ook richtlijnen aangenomen waarbij waterkwaliteitsdoelstellingen voor bepaalde waterfuncties of -doel-

einden zijn vastgesteld, bijvoorbeeld voor: oppervlaktewater dat is bestemd voor de produktie van drinkwater (Eur. Pub.blad 1975, L 194, geamendeerd in Eur. Pub. blad 1977, L 271), zwemwater (Eur. Pub. blad 1976, L 31), zoetwater dat bescherming of verbetering behoeft teneinde geschikt te zijn voor het leven van vissen (Eur. Pub. blad 1978, L 222), en schelpdierwater (Eur. Pub. blad 1979, L 281).

Andere richtlijnen hebben weer betrekking op bepaalde *produkten* of *goederen* die vanwege hun samenstelling een gevaar vormen voor de kwaliteit van het water, bijvoorbeeld detergents (Eur. Pub. blad 1973, L 347, geamendeerd in Eur. Pub. blad 1982, L 109 en 1986, L 80) of chloor-1-ethyleen, PCBs en PCTs en preparaten die PCBs en PCTs bevatten (Eur. Pub. blad 1976, L 262) of bepaalde plantenbeschermingsmiddelen die bepaalde actieve stoffen bevatten (Eur. Pub. blad 1979, L 33), waarbij marketing- en gebruiksrestricties worden opgelegd.

Tenslotte mag nog worden genoemd de Richtlijn van 15 juli 1980 betreffende de kwaliteit van voor menselijke consumptie bestemd water (Eur. Pub. blad 1980, L 229, geamendeerd in Eur. Pub. blad 1981, L 319) en de Richtlijn van 21 mei 1991 inzake de behandeling van stedelijk afvalwater (Eur. Pub. blad 1991, L 135).

J.G. LAMMERS
Ministerie van Buitenlandse Zaken
Afdeling Jura
Postbus 20061
NL 2500 EB Den Haag Nederland

Studieprijs WATER

Academiejaar 1993 - 1994 – Ingesteld door de Vlaamse Milieumaatschappij

De studieprijs WATER wordt uitgereikt als bekroning voor het beste afstudeerwerk dat verband houdt met water in de ruimst mogelijke zin, d.w.z.:

1. Water als Ecosysteem.
2. Waterzuivering, produktie van drinkwater en industrieel proceswater (pompen, opslaan, behandelen, kwaliteit). Men kan denken aan de mogelijkheden om de oorzaken van waterverontreiniging in de industriële processen op te sporen en te elimineren, aan de vervanging van erg vervuilde of vervuilende grondstoffen door andere, aan de noodzaak om ook voor het huishoudelijke afvalwater meer op de natuurgerichte mogelijkheden te bestuderen.
3. Waterweg als transportmodus (kalibreren, kanaliseren, met inbegrip van stuwen en sluisen, dijken, vloedkering, spaarbekkens, potpolders).
4. Water in landbouw (draineren, bevoeien en irrigeren).

Voor de studieprijs komen in aanmerking alle afstudeerwerken die gemaakt worden voor het behalen van het diploma van universitair niveau, en geschreven zijn in de Nederlandse, Franse of Engelse taal.

Uitgebreide folders gratis te bekomen op onderstaand adres.

De prijs bedraagt 50.000,- BEF.

wenst U in aanmerking te komen voor deze studieprijs zendt dan:

- vijf exemplaren van Uw werk met vermelding 'Afstudeerwerk voor de studieprijs WATER'
- een synthese van maximaal vijf pagina's in de Nederlandse taal
- een ingevuld inschrijvingsformulier aan:

WEL v.z.w.
Marktplaats 16, 2110 Wijnegem
Tel. (03) 353 72 53 - Fax (03) 353 89 91